

YAPAY ZEKÂ VE PATENTLENEBİLİRLİK SORUNU

*Harun ŞİMŞEK

Sorumlu Yazar / *Corresponding Author*

Mersin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
harun.miy3333@gmail.com
0000-0002- 1645-626X

*Sibel GÜLDÜR

Mersin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü
sibulguldur13@gmail.com

ÖZET

Bu çalışma, yapay zekâ (YZ) tarafından üretilen buluşların mevcut patent hukuku çerçevesinde nasıl değerlendirileceğini incelemektedir. Patent hukukunun merkezinde yer alan “mucit” kavramı insan merkezli bir anlayışa dayanırken, yapay zekâ çıktılarının patentlenebilirliği bu yaklaşımı sorgulamaktadır. Çalışmada, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK), Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK) ve uluslararası düzenlemeler (EPO, WIPO, ABD ve İngiltere mevzuatları) ele alınarak, YZ’nin eser sahipliği ve mucitlik statüsüne ilişkin sorunlar tartışılmıştır. Karşılaştırmalı hukuk incelemesi, güncel düzenlemelerin yapay zekâların mucit olarak kabul edilmesine engel olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, mevcut sistemin yetersiz kaldığı, yapay zekâ ürünlerinin fikrî haklar kapsamında değerlendirilmesi için yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yapay zekâ, patent, mülkiyet kanunu

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND PATENTABILITY PROBLEM

ABSTRACT

This study examines how inventions generated by artificial intelligence (AI) should be assessed within the framework of current patent law. While the notion of “inventor” at the core of patent law reflects a human-centered perspective, the patentability of AI outputs challenges this approach. The research explores the provisions of Turkish law, including the Law on Intellectual and Artistic Works (FSEK) and the Industrial Property Law (SMK), as well as international regulations such as those of the EPO, WIPO, and the legal systems of the US and the UK. The comparative analysis reveals that existing legal frameworks prevent AI from being recognized as an inventor. In conclusion, the study highlights the inadequacy of current systems and emphasizes the need for new legal regulations to address the status of AI-generated outputs under intellectual property law.

Keywords: Artificial intelligence, patent, property law

GİRİŞ

Sanayi Devrimi ile birlikte insanlığın üretim biçimlerinde yaşanan köklü dönüşümler, her dönemde hukukun da kendisini yeniden tanımlamasına yol açmıştır. Günümüzde ise benzer bir kırılma, yapay zekâ (YZ) teknolojilerinin hızlı gelişimi ile yaşanmaktadır. YZ sistemleri yalnızca belirli görevleri yerine getiren araçlar olmaktan çıkmış; öğrenme, analiz, problem çözme ve yaratıcı faaliyetler gerçekleştirme kapasitesine ulaşmıştır. Bu gelişmeler, teknolojinin sınırlarını aşarak hukuk, felsefe ve etik alanlarında yeni tartışmaları gündeme taşımıştır.

Fikri mülkiyet hukuku, insan yaratıcılığının ürünlerini korumayı amaçlayan en temel hukuk dallarından biridir. Ancak YZ tarafından üretilen buluş ve eserlerin hukuki statüsü, mevcut düzenlemelerin sınırlarını zorlamakta ve geleneksel “mucit” kavramını yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Zira patent hukukunda mucitlik, tarihsel olarak insan emeğine dayalı bir kavramdır. Oysa günümüzde, hiçbir doğrudan insan katkısı olmadan YZ sistemleri tarafından üretilmiş teknik çözümler ve eserler ortaya çıkabilmektedir.

Bu bağlamda temel sorun, yapay zekâ ürünlerinin patentlenebilirliği ve bu ürünlerden doğan hakların kime ait olacağıdır. “Mucit” sıfatının yalnızca gerçek kişilere mi ait olacağı, yoksa YZ’nin sınırlı bir hukuki statüyle mucit olarak kabul edilip edilemeyeceği soruları, ulusal ve uluslararası hukuk düzenlerinde yoğun bir tartışma konusudur. Avrupa Patent Ofisi (EPO) ve Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) gibi kurumların yanı sıra, ABD ve İngiltere gibi ülkelerin farklı yaklaşımları bu tartışmanın boyutlarını göstermektedir.

Bu çalışma, yapay zekâ destekli buluşların mevcut patent sistemi karşısındaki durumunu ele almakta; Türk hukuku ve karşılaştırmalı hukuk perspektiflerinden konuyu inceleyerek, hukukun teknoloji karşısında nasıl bir dönüşüme ihtiyaç duyduğunu tartışmayı amaçlamaktadır.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Günümüzde yapay zekâ (YZ) teknolojileri, sağlık hizmetlerinden üretime, sanattan hukuka kadar pek çok alanda insan yaratıcılığıyla yarışan ve hatta onu aşan ürünler ortaya koymaktadır. Bu gelişmeler, sadece teknolojik değil, aynı zamanda hukuki, etik ve felsefi birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Özellikle yapay zekâ tarafından oluşturulan buluşların patentlenebilirliği konusu, fikrî mülkiyet hukukunun en tartışmalı ve güncel meselelerinden biri haline gelmiştir. Zira patent sisteminin temelinde yer alan “mucit” kavramı, insan merkezli bir anlayışı yansıtırken, otonom sistemlerin yaratıcı çıktıları bu anlayışı kökten sorgulamaktadır.

Bu çalışma, yapay zekâ destekli buluşların mevcut patent hukuku çerçevesinde nasıl değerlendirilmesi gerektiği sorusuna odaklanmaktadır. Özellikle “yapay zeka patentlenebilir mi?” sorusu çerçevesinde, insan dışı aktörlerin fikrî hak sahibi olup olamayacağı, mülkiyetin kimde olacağı ve bu durumun hukuki sistemler üzerindeki etkileri ele alınacaktır. Bu bağlamda Avrupa Patent Ofisi (EPO), Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) gibi uluslararası kuruluşların konuya yaklaşımı ve somut davalar üzerinden gelişen yargı kararları da incelenecektir. Çalışmanın amacı, yapay zekânın hukuk dünyasında yarattığı bu yeni meydan okumayı anlamak ve mevcut sistemlerin bu dönüşüme nasıl adapte olabileceğini tartışmaktır.

A. Fikrî Mülkiyet Hukuku Nedir?

Fikri mülkiyet hukuku, bireylerin ve kurumların yaratıcı faaliyetlerinden doğan manevi ve mali haklarını düzenleyen hukuk dalıdır. Fikri mülkiyet kavramı, bilimsel, edebi, sanatsal ve endüstriyel nitelikteki eserlerin, buluşların ve işaretlerin korunmasını içerir. Bu çerçevede, eser sahipleri ve buluş sahipleri, ortaya koydukları emeğin karşılığını alma ve hukuki koruma talep etme hakkına sahiptir.

Fikri mülkiyet hukuku genel olarak iki ana kola ayrılmaktadır: telif hakları ve sınai mülkiyet hakları. Telif hakları, edebiyat, müzik, güzel sanatlar ve bilgisayar programları gibi eserleri kapsarken; sınai mülkiyet hakları, patentler, markalar, endüstriyel tasarımlar ve coğrafi işaretler gibi unsurları içerir. Bu ayrım, hukuk sistemlerinde farklı düzenleme biçimlerine ve farklı koruma sürelerine yol açmaktadır.¹

¹ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 57.

Fikri mülkiyet hukukunun temel işlevlerinden biri, inovasyonun ve yaratıcılığın teşvik edilmesidir. Zira eser sahibine ve mucide tanınan haklar, toplumsal ilerlemenin desteklenmesine katkıda bulunur. Bununla birlikte, fikri mülkiyet hukuku yalnızca bireysel çıkarları değil, aynı zamanda kamusal yararı da gözetir. Dolayısıyla, koruma sürelerinin sona ermesiyle eserler kamunun serbest kullanımına açılarak bilgi ve kültürün paylaşımı sağlanmaktadır.²

Günümüzde dijitalleşmenin hızlanmasıyla birlikte fikri mülkiyet hukukunun kapsamı da genişlemiş, özellikle internet ortamındaki eserlerin korunması, yazılım patentleri, yapay zekâ tarafından üretilen içeriklerin hukuki statüsü gibi yeni meseleler gündeme gelmiştir. Bu gelişmeler, fikri mülkiyet hukukunun dinamik ve sürekli değişen bir alan olduğunu göstermektedir.³

B. Yapay Zekâya Giriş

Yapay zekâ (YZ), insan zekâsına özgü öğrenme, problem çözme, akıl yürütme ve karar verme gibi işlevleri taklit eden bilgisayar sistemleri olarak tanımlanabilir. Yapay zekâ, bilgisayar bilimleri, matematik, psikoloji, dilbilim ve mühendislik gibi birçok disiplinin kesişiminde gelişen bir teknolojidir.⁴

YZ çalışmalarının kökeni 1950’li yıllara kadar uzanmaktadır. Alan Turing’in ünlü “Turing Testi” önerisi, makinelerin zeki olarak kabul edilip edilemeyeceğini sorgulamış ve bu tartışma günümüzde hâlâ geçerliliğini korumaktadır.⁵ 1956 yılında Dartmouth Konferansı ile akademik bir alan olarak doğan yapay zekâ, başlangıçta sınırlı problem çözme uygulamalarıyla öne çıkmıştır.

Günümüzde yapay zekâ; makine öğrenmesi, derin öğrenme, doğal dil işleme, bilgisayarla görme ve robotik gibi alt dallara ayrılmıştır. Bu alanlarda geliştirilen algoritmalar, büyük veri kümelerini analiz ederek öğrenebilmekte ve insan müdahalesi olmaksızın öngörülerde

² Rona Serozan, *Medeni Hukuk Dersleri*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2018), 123.

³ Peter Drahos, *A Philosophy of Intellectual Property*, (Aldershot: Dartmouth, 1996), 45.

⁴ Stuart Russell ve Peter Norvig, *Artificial Intelligence: A Modern Approach*, (Boston: Pearson, 2021), 2.

⁵ Alan Turing, “Computing Machinery and Intelligence,” *Mind* 59, no. 236 (1950): 433-460.

bulunabilmektedir. Özellikle derin öğrenme teknolojileri, sesli asistanlar, otonom araçlar ve sağlıkta yapay zekâ uygulamaları gibi birçok pratik kullanım alanı doğurmuştur.⁶

Bununla birlikte, yapay zekâ yalnızca teknik bir mesele değil, aynı zamanda hukuki, etik ve toplumsal boyutları da olan çok boyutlu bir olgudur. Yapay zekâ tarafından üretilen eserlerin fikri mülkiyet hukuku kapsamında korunup korunamayacağı, sorumluluk rejimlerinin nasıl belirleneceği ve yapay zekânın iş gücü piyasalarına etkisi gibi sorular, günümüzde hukukçuların ve politika yapıcıların gündemindedir.⁷

Sonuç olarak, yapay zekâ, hem günlük yaşamı dönüştüren hem de hukuk düzeni üzerinde yeni tartışmalar yaratan bir teknolojidir. Bu nedenle, yapay zekânın gelişimini yalnızca mühendislik ve bilişim yönüyle değil, aynı zamanda hukuki ve etik çerçevelerle de ele almak zorunludur.⁸

II. YAPAY ZEKÂ TARAFINDAN ÜRETİLEN FİKRİ ÜRÜNLERE UYGULANACAK HÜKÜMLER

A. Eser Sahipliği

Eser sahipliği, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda şu şekilde tanımlanmaktadır: “Eser sahibi, eseri meydana getiren kişidir. Bir işlenmenin veya derlemenin sahibi ise, asıl eser sahibinin hakları saklı kalmak kaydıyla, onu işleyendir.” Eser sahipliğinin birden fazla kişi tarafından gerçekleştirildiği durumlarda da kanun, bu tür ortak yaratımlara ilişkin özel hükümler ön görmektedir. Buna göre, “Birden fazla kimsenin iştirakiyle meydana getirilen eser, ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, eserin sahibi onu meydana getirenlerin birliğidir.” Ancak, eserin oluşturulmasının ardından iştirakçiler arasında bir anlaşmazlık ortaya çıkarsa ve bu birlik bozulursa, taraflar tek başlarına hareket edebilirler. Ayrıca, “Birden fazla kimsenin iştirakiyle meydana getirilen eser, ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa; bir sözleşmede, hizmet şartlarında veya eserin meydana getirildiği dönemde yürürlükte olan herhangi bir yasada aksi ön

⁶ Ian Goodfellow, Yoshua Bengio ve Aaron Courville, *Deep Learning*, (Cambridge: MIT Press, 2016), 15.

⁷ WIPO, “Artificial Intelligence and Intellectual Property Policy,” World Intellectual Property Organization, 2020.

⁸ Luciano Floridi, *The Ethics of Artificial Intelligence*, (Oxford: Oxford University Press, 2022), 98.

görülmeyişi sürece, eser üzerindeki haklar, eser sahiplerini bir araya getiren gerçek veya tüzel kişi tarafından kullanılır. Sinema eserine ilişkin haklar ise saklı tutulmuştur.”⁹

Sahibinin adı belirtilmeyen eserlerde, eser sahibi bir başkası için vekalette bulunabilir. Hukukta yeri şu şekildedir; “Salahiyetli kimselerle asıl hak sahipleri arasındaki münasebetlere, aksi kararlaştırılmamışsa, adi vekalet hükümleri uygulanır.”¹⁰

1. Fikri Mülkiyet Hakları

Fikri haklar, ilim-edebiyat eserleri, musiki eserleri, güzel sanat eserleri ve sinema eserlerinden doğan haklardır. Bu haklar sahip olduğunuz fikir eserlerinizi korumak için hukukta yer edinmiştir. Literatürdeki genel tanımı şu şekilde ifade edebiliriz;

“Telif hakları ya da fikrî haklar olarak da adlandırılan fikrî mülkiyet, bir eser üzerinde sahip olunabilecek maddi ve manevi hakların bütünü, ayrıca bu haklara bağlı komşu hakları da kapsayan bir kavramdır. Fikrî mülkiyet, bir kişi ya da kuruluşa ait olan özgün bir fikir ürününü ifade eder. Bu kapsamda, ilgili kişi veya kuruluş, söz konusu eseri kamuya sunma, paylaşma ya da kullanım biçimlerini belirli şartlar altında denetleme hakkına sahiptir.”¹¹

2. Sınai Mülkiyet Hakları

Sınai haklar, buluş ve yenilik sahibi kişilerin ürünü üretme ve satma hakkına bir süreliğine sahip olmalarını sağlayan maddi olmayan hakları kapsamaktadır.

“Sınai mülkiyet hakları; marka, patent, tasarım, faydalı model ve coğrafi işaretler gibi unsurları kapsayan; buluşların, yeniliklerin ve özgün tasarımların korunmasına yönelik haklardır. Bu haklar, ticari alanda üretilen ve satılan mallar üzerindeki özgün niteliklerin korunmasını amaçlar. Sınai mülkiyet, ayrıca üretici veya satıcının ürünlerinin diğerlerinden ayırt edilmesini sağlayan işaretlerin, sahipleri adına tescil edilmesini ve bu kişilere belirli bir süre boyunca söz konusu ürünleri üretme, kullanma ve satma konusunda münhasır haklar tanınmasını güvence altına alır.”¹²

⁹ Türkiye Cumhuriyeti, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, m. 10. (Ek: 21/2/2001- 4630/6 md.)

¹⁰ Türkiye Cumhuriyeti, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, m. 12.

¹¹ Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, “Fikri Mülkiyet Hakları” Ticaret Bakanlığı, erişim 10 Ağustos 2025.

¹² Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı, “Sınai Mülkiyet Hakları” Millî Eğitim Bakanlığı, erişim 10 Ağustos 2025.

B. İnsan Katkılı Üretim

Teknolojinin ve otomasyon sistemlerinin hızla geliştiği bir çağda, insan emeği, bilgisi, yaratıcılığı ve karar verme yetisinin üretim süreçlerinde hâlâ önemli bir rol oynamaya devam ettiği bir üretim modeli olan insan katkılı üretim, tam otomasyonun uygulanabilir olmamasından kaynaklanır. Bu kavram, tamamen otomatik ya da yapay zekâ destekli sistemlerin yerine, onlarla çalışan insanların aktif olarak üretim sürecine dâhil olmasını ifade eder. Özellikle karmaşık, yaratıcı ya da esneklik gerektiren işlerde insan katkısı vazgeçilmez olmaya devam etmektedir. Örneğin her ne kadar teknolojik sisteme geçilmiş olsa da tarım sektörü, insan katkılı üretimin olmazsa olmazlarından.

1. Yapay Zekâyla İş Birliği

Yapay zekâ tarafından hazırlanan eserlerin telif hakkıyla korunup korunmayacağı tartışma konusu olmuştur. Türk hukukunda eseri oluşturan kişi onun sahibidir. Eseri oluşturan yapay zekâ ise onun bir kişiliği olduğunun hukukta yeri yoktur. YZ sanatsal bir yapının yazarı olursa, doktrin, telif hakkı kanunlarının mevcut hukuki çerçevesi göz önüne alındığında mahkemelerin karşı karşıya kalacağı sorunları inceler. Örneğin, YZ araçları tarafından ihlal edilen durumların hesap verebilirliği sıkça gündeme gelen bir soru halini almıştır. Çünkü bir ihlal durumunda, telif hakkı sahipleri bir YZ sistemine dava açmaktan ne gibi faydalar elde edebilir ve bu senaryoda ihlal eden taraf kim olacaktır? Davacı büyük olasılıkla yapay zekâdan herhangi bir tazminat almayacağından, yapay zekânın herhangi bir varlığı olmadığı gerçeği göz önüne alındığında, bu ihlalin etkisini etkisiz hale getirebilir. En önemlisi, bir yasanın yapay zekâ konusunda ne tür bir caydırıcılığı olabilir? Ayrıca, telif hakkı yasasının YZ tarafından uygulanması da sorunlu olabilir, çünkü mevcut kurallar bir YZ sisteminin telif hakkını nasıl ve ne şekilde uygulayabileceğini, YZ adına kimin hareket edebileceğini ve yasal temsilcinin nasıl atanabileceğini yanıtlamaz.”¹³ Bu sebeple yapay zekâ kişi olarak tanınmamaktadır.

“Bazı hukuk bilginleri, YZ'yi tüzel kişiliğe sahip olarak kabul etmeyi savunurken, diğerleri YZ'ye yalnızca sınırlı yasal statü verilmesi gerektiğini savunuyor. "Sınırlı yasal statü" doktrinine göre, yapay zekâ bir araç olarak ele alınacak ve yalnızca belirli işlevler ve sorumluluklar atanacaktır. Örneğin, yapay zekâ tarafından oluşturulan eserler üzerindeki fikri

¹³ ManagingIP, “Türkiye: Yapay Zekâ ve Telif Hakları Hukuku Arasındaki İlişkinin Analizi”, erişim 13.08.2025

mülkiyet hakları, sahibine veya geliştiricisine atfedilebilir. Öte yandan, Türk hukuku şu anda YZ'yi herhangi bir kişi olarak tanımamaktadır.”¹⁴

C. Karşılaştırmalı Hukuk

ABD’de patent hukuku kurallarını belirleyen temel mevzuat 1952 tarihli Patent Kanunudur.¹⁵ Bu kanunun eseri meydana getiren kişiye ilişkin hükümlerine bakıldığında, patent başvurusunun mucit tarafından bizzat ve yazılı olarak yapılması gerektiğinin düzenlendiği görülmüştür. Dolayısıyla icadı gerçekleştiren kişi gerçek kişi dışında özel veya kamu tüzel kişisi olması mümkün değildir. Yapay zekânın kişiliği mevcut olmadığı için patent kapsamına girmediği ve beraberinde tartışmalara sebep olduğu belirtilmiştir.

Amerikan hukukunda, esasen Türk hukukuyla benzer bir yaklaşımın benimsendiği söylenebilir. Gerçekten de ABD Telif Hakları Bürosu, bir insanın yaratıcı bir katkısı olmadan sunulan çalışmaların eser olarak kabul edilmeyeceğine hükmüne varmıştır.¹⁶

İngiliz patent hukuku hakkında temel mevzuat 1977 tarihli Patent Kanunudur.¹⁷ Bu kanun kapsamında patent başvurusunda bulunmak için gerçek kişi olmak zorunluluğu açıkça belirtilmemiştir. İngiltere’de kabul edilen 1988 tarihli Telif Hakkı, Tasarımlar ve Patentler Kanunu (CDPA) m. 9/ (3) uyarınca, bilgisayar tarafından üretilen edebî, dramatik, müzikal ya da sanatsal çalışmalar söz konusu olduğunda eser sahibi, eserin yaratılması için gerekli ayarlamaları gerçekleştiren kişi olarak anılacaktır. Bu yasal düzenlemeyle insan unsurunun tamamen ortadan kaldırılmadığı ancak yaratma sürecinin başka bir noktasına taşındığı dile getirilmektedir.¹⁸ Bu bağlamda, burada kişi eseri ortaya çıkarmak için gerekli olan bilişsel süreci gerçekleştirmese de bunun gerçekleşmesi için gereken talimatları vermekte ve bu nedenle ortaya çıkan ürünün sahibi olarak telif hakkı korumasından yararlanmaktadır.

Avrupa Patent Sözleşmesine bakıldığında ise, mucidin patent başvurusunda mucit olarak belirtilme hakkından bahsedildiği,¹⁹ Avrupa patent hakkının sadece mucit veya haleflerine ait

¹⁴ Turkish Law Blog, Implications of Artificial Intelligence Generated Output on Existing Copyright Regulations in Turkey, erişim 13.08.2025

¹⁵ Patent Act (35 U.S. Code).

¹⁶ <https://www.copyright.gov/comp3/docs/compendium.pdf>

¹⁷ Patents Act (1977).

¹⁸ Jesus Manuel/Niebla Zatarain, “The Role of Automated Technology in the Creation of Copyright Works: The Challenges of Artificial Intelligence”, International Review of Law Computers & Technology, Volume: 31, No: 1, 2017, s. 97.

¹⁹ EPC m. 62.

olduğu²⁰ ve patent başvurusunun sadece gerçek veya tüzel kişi tarafından yapılabileceğinin düzenlendiği görülmektedir.²¹

Patent hukuku bakımından karşılaştırmalı hukuk incelendiğinde, mevcut düzenlemelerin yapay zekâların mucit olarak kabul edilmesine engel teşkil ettiği net olarak görülmektedir. Bu konuda yapılan başvuru örneklerindeki kararlar, yetkili mercilerin şimdilik bu meseleye ilişkin esnek bir yorum benimsemediklerini ortaya koymaktadır. Mevzuatın mevcut hali, doktrinde oldukça geniş bir şekilde tartışılan ve hukuki belirsizliklerin devam ettiği bir alan olarak değerlendirilmektedir.²²

Sınai Mülkiyet Kanunu bakımından, insanların icadı oluşturma sürecinde bilgisayar programlarından yararlanması insanların kendilerinin buluşu olarak kabul edilmesine engel değildir, Ancak SMK m. 82 uyarınca, bilgisayar programları patent koruması kapsamı dışına alınmıştır.²³ FSEK’te belirtildiği sürece “Eser sahibi eseri meydana getiren kişidir.”²⁴ Dolayısıyla yapay zekâyâ belirli bir kişilik tanınmadığı için yapılan ürünün patentlenebilirliği yoktur.

D. Yapay Zekâ Hakkında Hukuki Görüşler

Yapay zekânın hukukî statüsüne ilişkin ileri sürülen ilk görüş, bu varlıkların “eşya” olarak nitelendirilmesi yönündedir. Bu yaklaşıma göre yapay zekâ, tıpkı herhangi bir araç veya alet gibi bir kimsenin mülkiyetinde bulunabilecek bir nesne olarak kabul edilmelidir. Dolayısıyla yapay zekâ, gerçek veya tüzel kişilerin mülkiyetinde yer alan bir eşya niteliği taşımakta; bu kişiler, yapay zekâ üzerinde sahiplik ve tasarruf yetkisini kullanabilmektedir.²⁵ Yapay zekâyâ ilişkin bazı görüşler şu şekildedir;

Eşya ve Köle Statüsü: Bu görüşe göre YZ, bir hak süjesi değil, insanların mülkiyet kurabileceği bir nesnedir. YZ’nin otonomluğundan kaynaklanabilecek zararların YZ’ye özel bir hukuki statü tanınmadan, onu sevk ve idare eden kişilerin (örneğin programcı veya kullanıcı) sorumluluğuyla giderilebileceği savunulur. Bu yaklaşım, YZ’nin neden olduğu zararlarda ancak sigorta ve teminat sistemleriyle sınırlı bir çözüm sunabilmekte, cezai sorumluluk

²⁰ EPC m. 60.

²¹ EPC m. 58.

²² Av. Hatice HOCAOĞLU, “YAPAY ZEKÂ ÜRÜNLERİ ÜZERİNDE FİKRİ HAKLAR” erişim 14.08.2025

²³ Türkiye Cumhuriyeti, “Sınai Mülkiyet Kanunu” m.82.

²⁴ Türkiye Cumhuriyeti, “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu” m. 8.

²⁵ Hukuk ve Bilişim, “Yapay Zekanın Hukuki Statüsü” erişim 15.08.2025.

açısından ise yetersiz kalmaktadır. Kölelik görüşü ise YZ’yi sıradan bir eşya olarak değil, özel bir tür eşya olarak ele alır.

Gerçek Kişi Görüşü: Bu görüş, otonom yapay zekânın bir eşya gibi düşünülemeyeceğini, kendi varlığının bilincinde olan ve insanlarla benzer çeşitli özelliklere sahip YZ varlıklarının da kişi olarak kabul edilmesi gerektiğini savunur. Ancak mevcut hukuki altyapıda, gerçek kişilerin doğumla hak ehliyeti kazanması gibi temel prensipler nedeniyle bu görüşün uygulanabilirliği şu an için mümkün değildir.²⁶

Tüzel Kişi Statüsü: Bu yaklaşıma göre, YZ’nin otonom ve bilişsel yapıları nedeniyle gerçek kişi olarak kabul edilmeleri mümkün değildir. Ancak, hukuki statülerin yalnızca insanlara tanınmadığı ve şirketler gibi tüzel kişiliklerin var olduğu belirtilerek, YZ’ye bir tüzel kişilik tanınmasıyla birçok hukuki problemin çözülebileceği öne sürülür. Tüzel kişilikler, kuruluş, işleyiş ve sona erme aşamalarında şeffaf ve kontrole açıktır. Ancak YZ’nin insan gibi bağımsız karar alması, öngörülemeyen riskleri beraberinde getirebileceği endişesini yaratır.²⁷

Tüm bu görüşler sonucunda, Avrupa Parlamentosu Hukuk İşleri Komisyonu’nun 2017 tarihli raporunda bir öneri sunulmuştur. Otonom bir şekilde kendi kararlarını alabilen robotlara “Elektronik Kişilik” adı altında sui generis (kendine özgü) bir statü verilmesini önermektedir. Bu öneri, YZ’nin makine öğrenmesi yoluyla kendi kararlarını verebilen yapılar olabilmesi ve bu öğrenme sürecinin onu diğer makine ve sistemlerden ayırması nedeniyle sui generis yapısının kabul edildiğinin bir göstergesidir. Elektronik kişilik verilmesiyle, YZ’nin neden olduğu zararlardan kusursuz sorumluluğunun kabul edilmesi mümkün olacaktır.

Bir diğer yaklaşım ise, yapay zekâlara özgü tamamen yeni bir hukukî düzenin oluşturulması yönündedir. Bu görüşe göre yapay zekâlar, insanla denk veya eşdeğer bir varlık olarak değerlendirilmeli; ancak insanlara uygulanmakta olan mevcut hukuk kuralları yerine, yapay zekânın özelliklerine özgü ayrı bir hukuk sistemi çerçevesinde düzenlenmelidir. Bu kapsamda, yapay zekânın mevcut insan merkezli normlara uyumlaştırılması yerine, baştan itibaren kapsamlı ve sistematik bir biçimde ele alınması, daha yerleşik ve sürdürülebilir bir çözüm olarak görülmektedir.²⁸

²⁶ Av. Burakhan Çalışkan, “Yapay Zekâ ve Ceza Hukuku: Sorumluluk Kimde?” erişim 15.08.2025.

²⁷ Av. Burakhan Çalışkan, “Yapay Zekâ ve Ceza Hukuku: Sorumluluk Kimde?” erişim 15.08.2025.

²⁸ cbc law, “Yapay Zekanın Hukuki Kişiliği” erişim 15.08.2025.

E. Yapay Zekânın İhlalleri ve Hukuki Görüşler

Yapay zekâ, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkeleri açısından çeşitli riskleri beraberinde getirmektedir. Önyargılar, ayrımcılık, siber saldırılar ve benzeri insan hakları ihlallerine açık yapısı, bu teknolojinin hukuk ve etik bakımından tartışmalı yönlerini ortaya koymaktadır. Ayrıca, veri gizliliği, şeffaflık, hesap verebilirlik, açıklanabilirlik, zarar görenler arasında rücu imkânı ve illiyet bağının tespiti gibi unsurların yeterince açık biçimde tanımlanmamış olması, hukukî sorumluluğun belirlenmesi noktasında ciddi belirsizlikler yaratmaktadır. Bununla birlikte, tüm bu tartışmalara rağmen yapay zekânın insan yaşamını önemli ölçüde kolaylaştırdığı ve dönüştürdüğü gerçeği inkâr edilemez niteliktedir.²⁹

F. Yapay Zekânın Geçmişte Yaptığı Hatalar

Yapay zekâ sistemlerinin gelişim sürecinde karşılaşılan hatalar ve etik sorunlar, teknolojinin denetimsiz veya eksik kontrol mekanizmalarıyla uygulanmasının doğurabileceği ciddi sonuçlara işaret etmektedir. 1983 yılında, **Sovyetler Birliği ile ABD arasındaki nükleer gerilim** sırasında, ABD tarafından geliştirilen bir yazılım sisteminin yanlış sinyal algılaması sonucu, Sovyetler Birliği'nden nükleer saldırı yapıldığı yönünde hatalı bir uyarı verilmiş ve bu durum, yanlışlıkla nükleer silahların ateşlenmesi riski yaratmıştır. 2010 yılında, **Stanford Üniversitesi** tarafından yürütülen bir otonom sürüş araştırmasında, yapay zekâ destekli bir aracın kaza yapması, sistemin öğrenme sürecindeki hatalara dikkat çekmiştir. 2016'da **Microsoft'un Tay adlı sosyal medya botu**, kullanıcı etkileşimlerinden edindiği yanlış ve aşırılık yanlış ifadeler nedeniyle kısa sürede ırkçı ve ayrımcı söylemler üretmeye başlamış; bu durum, yapay zekâ sistemlerinin denetimsiz öğrenme süreçlerine karşı duyulan endişeleri artırmıştır. 2018'de **Çin'de bir okulda kullanılan yüz tanıma sistemi**, bir öğrencinin velisini yanlış tanımlayarak kişisel verilerin güvenilirliği konusunda eleştirilere neden olmuştur. Aynı yıl, Amazon'un özgeçmiş değerlendirme algoritması, kadın adayları dezavantajlı duruma düşüren cinsiyetçi önyargılar içermesi nedeniyle geri çekilmiştir. 2018'de bir diğer olayda, yine **Stanford Üniversitesi** tarafından geliştirilen bir yapay zekâ modeli, deri rengine dayalı veriler kullanarak ırkçı nitelikte tahminler üretmiş; bu durum, algoritmik önyargı sorununa akademik düzeyde dikkat çekmiştir. 2019'da ise **Boeing 737 Max** uçaklarında otomatik pilot sistemindeki hatalar, iki büyük kazaya yol açarak 346 kişinin yaşamını yitirmesine neden olmuştur. Aynı yıl, bir yapay zekâ modelinin **kanser teşhisi** sürecinde sağlıklı hücreleri yanlışlıkla kanserli olarak tanımladığı tespit edilmiştir. 2020'de bir **alışveriş uygulamasında** yaşanan hata sonucu, yapay

²⁹ MetaZihin Yapay Zekâ ve Zihin Felsefesi Dergisi, "Yapay Zekada Hukuk İhlalleri" erişim 15.08.2025.

zekâ fiyatlandırma sisteminin arızalanmasıyla yüksek fiyatlı ürünler 1 dolar gibi düşük bedellerle satışa sunulmuştur.³⁰

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde yapay zekâ teknolojileri oldukça gelişmiştir. Bununla birlikte birçok tartışma beraberinde gelmiştir. Aynı zamanda da gelecekte hayatımızın büyük bir çoğunluğunu kaplayacağı muhtemeldir. Birçok farklı alanda ürünler ortaya koyabilen yapay zekâların varlığıyla beraber hukuksal açıdan bu ürünlerin niteliğinin ve sahipliğinin değerlendirilmesi ihtiyacı ise, günümüzde çözümlenmesi gereken bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak, mevcut yasal sistemin bu konuyla alakalı düzenlemesi ihtiyaç bakımından yetersiz kalmıştır. Yapay zekâ ürünlerini FSEK kapsamında eser olarak kabul etme durumunda bu konudaki boşluğun yasal düzenlemeyle doldurulması gerekmektedir. Aynı zamanda eseri yapay zekâ ile iş birliği yapan gerçek kişi olma durumunda da uygulanacak hükümler kanunda belirtilmelidir. Öte yandan yapay zekâ tarafından yapılan bir ürünün, başka bir ürün sahibinin telif veya patent hakkına girmesi durumunda uygulanacak hükümlerin de kanunda belirtilmesi, hakkın korunması adına oldukça önemlidir.

Yapay zekâ teknolojilerinin geldiği nokta, yalnızca teknik ilerlemelerden ibaret olmayıp, hukuki ve etik düzenlerin de yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır. Özellikle fikrî mülkiyet hukukunun en tartışmalı alanlarından biri olan patentlenebilirlik meselesi, yapay zekâ tarafından ortaya konan ürünlerin niteliği ve bu ürünlerden doğan hakların kime ait olacağı sorularını gündeme getirmiştir. Türk hukuk sisteminde ve karşılaştırmalı hukukta hâkim olan yaklaşım, “mucit” kavramını insan merkezli olarak ele almakta ve yapay zekâyı herhangi bir hukuki kişilik tanımamaktadır. Bu nedenle, yapay zekâ tarafından otonom şekilde üretilen buluşlar, mevcut mevzuat çerçevesinde patent korumasından yararlanamamaktadır. Bununla birlikte, hukukun durağan kalması, teknolojik gelişmelerin gerisinde kalmasına yol açmakta ve hem ekonomik hem de toplumsal açıdan ciddi sorunlar yaratmaktadır. Zira yapay zekâ çıktılarının koruma kapsamı dışında kalması, hem yenilikçiliğin teşvik edilmesi ilkesine aykırı düşmekte hem de yaratıcı faaliyetlerin karşılığının alınamaması riskini doğurmaktadır. Bu

³⁰ Sözcü Gazetesi. “Tarihte, yapay zekâ algoritmalarının yaptığı 10 kritik hata”, erişim 16.08.2025.

bağlamda, yapay zekâ ürünlerinin fikrî mülkiyet hukukunda nasıl değerlendirileceğine ilişkin yasal boşluğun giderilmesi büyük önem taşımaktadır.

Öneriler:

Yasal Düzenleme İhtiyacı: Türk hukukunda, yapay zekâ tarafından üretilen buluşlara ilişkin açık ve özel düzenlemeler yapılmalı, “mucit” kavramı yeniden tanımlanmalıdır.

Sınırlı Hukuki Statü: Yapay zekânın doğrudan hak sahibi olarak kabul edilmesi yerine, sınırlı hukuki statü tanınması veya hakların geliştirici, kullanıcı ya da hak sahibi kurumlara devri yönünde düzenlemeler yapılabilir.

Uluslararası Uyum: EPO, WIPO, ABD ve İngiltere gibi farklı hukuk sistemlerindeki gelişmeler takip edilmeli, Türkiye’nin de uluslararası normlara uyumlu bir düzenleme geliştirmesi sağlanmalıdır.

Etik ve Toplumsal Boyut: Patentlenebilirlik tartışmaları yalnızca teknik veya hukuki düzeyde değil, aynı zamanda etik ve toplumsal etkiler dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Yargı Kararları ve İctihatlar: YZ kaynaklı uyuşmazlıklarda mahkemeler tarafından verilecek kararlar, ileride yapılacak yasal düzenlemelere ışık tutacağından, içtihat gelişimi desteklenmelidir.

Sonuç olarak, yapay zekâ patentlenebilirliği meselesi, sadece fikrî mülkiyet hukukunun değil, aynı zamanda hukuk sisteminin bütünsel bir dönüşüm ihtiyacının göstergesidir. Mevcut sistemin revize edilmesi, hem yenilikçi teknolojilerin gelişimini teşvik edecek hem de adil bir hak dağılımı sağlayarak hukuki güvenliği artıracaktır.

KAYNAKÇA

Avrupa Parlamentosu. *Report with Recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2017/2103(INL))*. Brussels: European Parliament, 2017.

BBC. “China School Apologises after Face Recognition Mix-Up.” *BBC News*, May 2018.

Drahos, Peter. *A Philosophy of Intellectual Property*. Aldershot: Dartmouth, 1996.

Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.

European Patent Convention (EPC). (1973). *Articles 58, 60, 62*.

Floridi, Luciano. *The Ethics of Artificial Intelligence*. Oxford: Oxford University Press, 2022.

Goodfellow, Ian, Yoshua Bengio, ve Aaron Courville. *Deep Learning*. Cambridge: MIT Press, 2016.

Hocaoğlu, H. (2025). *Yapay Zekâ Ürünleri Üzerinde Fikri Haklar*. Erişim tarihi: 14 Ağustos 2025.

Jesus Manuel, & Niebla Zatarain. (2017). The Role of Automated Technology in the Creation of Copyright Works: The Challenges of Artificial Intelligence. *International Review of Law, Computers & Technology*, 31(1), 97–113.

ManagingIP. (2025). *Türkiye: Yapay Zekâ ve Telif Hakları Hukuku Arasındaki İlişkinin Analizi*. Erişim tarihi: 13 Ağustos 2025.

Microsoft. “Learning from Tay’s Introduction.” *Official Microsoft Blog*, March 25, 2016. <https://blogs.microsoft.com/blog/2016/03/25/learning-tays-introduction/>.

Reuters. “Amazon Scraps Secret AI Recruiting Tool That Showed Bias Against Women.” *Reuters*, October 10, 2018. <https://www.reuters.com/article/amazon-ai-recruiting-idUSKCN1MK08G>.

Russell, Stuart, ve Peter Norvig. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. Boston: Pearson, 2021.

Serozan, Rona. *Medeni Hukuk Dersleri*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2018.

Stanford University. *Autonomous Vehicle Research Report*. Stanford: Stanford AI Lab, 2010.

Turing, Alan. “Computing Machinery and Intelligence.” *Mind* 59, no. 236 (1950): 433–460.

Turkish Law Blog. (2025). *Implications of Artificial Intelligence Generated Output on Existing Copyright Regulations in Turkey*. Erişim tarihi: 13 Ağustos 2025.

Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı. (2025). *Sınai Mülkiyet Hakları*. Erişim tarihi: 10 Ağustos 2025, <https://meb.gov.tr>

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2025). *Fikri Mülkiyet Hakları*. Erişim tarihi: 10 Ağustos 2025, <https://ticaret.gov.tr>

Türkiye Cumhuriyeti. (1951). *5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu* [m. 8, m. 10, m. 10 (Ek: 21/2/2001-4630/6 md.), m. 12]. Resmî Gazete, 13.12.1951, Sayı: 7981.

Türkiye Cumhuriyeti. (2017). *6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu* [m. 82]. Resmî Gazete, 10.01.2017, Sayı: 29944.

U.S. Copyright Office. (2021). *Compendium of U.S. Copyright Office Practices, Third Edition*. <https://www.copyright.gov/comp3/docs/compendium.pdf>

U.S. National Transportation Safety Board. *Aviation Accident Reports: Boeing 737 Max Crashes*. Washington, DC: NTSB, 2019.

United Kingdom. (1977). *Patents Act 1977*.

United States. (1952). *Patent Act (35 U.S. Code)*.

World Intellectual Property Organization (WIPO). *Artificial Intelligence and Intellectual Property Policy*. Geneva: WIPO, 2020.

